

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060201

DOM
2022-11-02
Stockholm

Mål nr
M 11168-21

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2021-09-07 i mål nr M 2005-20,
se bilaga A

PARTER

Klagande

Siggebohyttan Vindpark AB

Ombud: P.P. och T. F. samt M. J.

Motparter

1. Länsstyrelsen i Örebro län
701 86 Örebro

2. Lindesbergs kommun
711 80 Lindesberg

3. Trafikverket
781 89 Borlänge

4. Örebro läns museum

5. L. A.

6. T. B.

Dok.Id 1859529

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se		måndag – fredag 09:00–16:30

7. L. B.

8. C. G.

9. M. C.

10. T. D.

11. U. E.

12. H. E.

13. M. F.

14. L. F.

15. R. F.

16. T. F.

17. H. G.

18. M. G.

19. A. K. H.

20. B. H.

21. P. H.

22. L. H.

23. K. J.

24. L. K.

25. M-L. L.

26. A-B. L.

27. P. N.

28. P. N.

29. P-A. O.

30. E. R.

31. G. R.

32. L. R.

33. J-Å. S.

34. L. S.

35. G. Z.

36. S. Z.

SAKEN

Tillstånd till uppförande och drift av gruppstation för vindkraft vid Siggebohyttan i Lindesbergs kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom endast på så sätt att tillståndet och villkor 2 ska ha följande lydelse.

Tillstånd

Siggebohyttan Vindpark AB, ges tillstånd enligt miljöbalken till upp-förande och drift av gruppstation för vindkraft, omfattande maximalt 12 vindkraftverk med tillhörande anläggningar, på fastigheterna X och Y i Lindesbergs kommun.

Totalhöjden på vindkraftverken får uppgå till maximalt 220 meter. Verken ska placeras enligt de koordinater som anges i tabellen.

Vindkraftverk	Sweref 99 TM (X)	Sweref 99 TM (Y)
Verk 1	504220	6606651
Verk 3	503430	6607350
Verk 4	503854	6607152
Verk 5	503768	6607948
Verk 7	503677	6608409
Verk 9	503813	6609076

Verk 10	504415	6609158
Verk 11	504103	6609618
Verk 12	505956	6609539
Verk 13	506333	6608767
Verk 14	506615	6608373
Verk 21	506023	6609087

Tillståndet gäller 35 år från det att tillståndet fått laga kraft.

Villkor

2. Vindkraftverken får placeras inom en radie av 100 meter från de koordinater som anges i tabellen. Verk nr 1 får dock inte flyttas närmare Södra Brunnsjön. Till den slutligt föreslagna layouten ska det bifogas dels en ljudberäkning dels en skuggberäkning för tydliggörande av att föreskrivna villkor kan innehållas med den slutliga verksplaceringen.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Siggebohyttan Vindpark AB (tidigare Eolus Vindpark AB) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ge tillstånd för högst tolv vindkraftverk, således även för verk nr 5, 7, 9, 10 och 11. Bolaget har utöver övriga åtaganden också åtagit sig att bekosta återplantering av träd som av ålder eller sjukdom har tagits ned i gårdens absoluta närhet (se aktbil. 99).

Länsstyrelsen i Örebro län och **Örebro läns museum** har motsatt sig att mark- och miljödomstolens dom ändras. Museet har avböjt bolagets åtagande om återplantering.

Lindesbergs kommun har förklarat sig vara fortsatt positiv till verksamheten och har medgett att mark- och miljödomstolens dom ändras.

Trafikverket har inte haft något att invända mot att tillstånd ges.

De **enskilda motparterna** – L. A., T. B., L. B., C. G., M. C., T. D., U. E., H. E., M. F., L. F., R. F., T. F., H. G., M. G., A. K. H., B. H., P. H., L. H., K. J., L. K., M-L. L., A-B. L., P. N., B. N., P. N., P-A. O., E. R., G. R., L. R., J-Å. S., L. S., G. Z. och S. Z. – har sammanfattningsvis motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN M.M.

Siggebohyttan Vindpark AB

Bolaget har utöver det som anfördes i mark- och miljödomstolen sammanfattningsvis anfört följande. Mark- och miljödomstolen har inte i tillräcklig utsträckning tagit hänsyn till vindkraftens betydelse för att nå klimatmålen och domstolen har gjort en felaktig avvägning mellan klimatintresset och riksintresset för kulturmiljö. Vindkraftsparkens klimatnytta måste tillmätas betydligt större tyngd än vad domstolen har gjort. Fullt utbyggd kommer parken stå för cirka tio procent av länets fördelning enligt den

Nationella strategin för hållbar vindkraftsutbyggnad. Om tolv i stället för sju vindkraftsverk kan etableras kommer elproduktionen att öka med 100 GWh/år, vilket motsvarar hushållsel till 20 000 villor. Det finns ingen bostadsbebyggelse nära området för vindkraftsparken och Naturvårdsverkets riktlinjer för buller kommer inte överskridas vid de bostäder som är belägna närmast parken. Vidare utgörs etableringsområdet av produktionsskog, inte av skogsmark med höga naturvärden. Det finns redan vägar i området som kan användas för transport av byggmaterial o.d. Närheten till kopplingsstationen i Linde söder om Lindesberg kommer att möjliggöra överföring till andra nät av den el som produceras. Vindmätningarna visar att förutsättningarna för elproduktion i området är mycket goda. Verksamheten kommer inte att påtagligt skada riksintresset Siggebohyttan eftersom avståndet till bergsmansgården är långt och det endast rör sig om visuell påverkan.

Länsstyrelsen i Örebro län

Länsstyrelsen har gjort följande tillägg till det som myndigheten anförde i mark- och miljödomstolen. Förståelsen av landskapet i området grundas på underlag som har tagits fram oberoende av detta ärende och utgörs bland annat av en fördjupad riksintressebeskrivning, baserad på en väl etablerad metod för landskapsanalys. Den grundar sig också i den definition av landskap som uttrycks i den Europeiska landskapskonventionen (Florens 20.19.2000), dvs. ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och mänskliga faktorer. Länsstyrelsen vill förtydliga att riksintresseanspråket avser hela landskapsavsnittet och de funktionella sambanden mellan landskapets beståndsdelar. Påverkan på riksintresset ska därför bedömas utifrån en helhetssyn på landskapet och inom hela påverkansområdet. Länsstyrelsen bedömer att verk nr 5, 7 och 9–11 kommer att medföra påtaglig skada på riksintresset Siggebohyttan genom visuell påverkan, dag som natt och därför inte är tillåtliga. Länsstyrelsen bedömer att verk nr 3 och 4 tillsammans med verk nr 5, 7 och 9–11 skulle bidra till att riksintresset påtagligt skadas.

Den skada som uppstår är i första hand visuell. Genom verkens storlek förrycks skalan i landskapet, som trots vida utblickar är relativt småbrutet. Vindkraftverken kommer att vara mycket närvarande i utblickar från såväl gårdstunet som från det odlingslandskap som omger gården, men också ett påtagligt inslag i skogsområdet öster om gården och

de kulturhistoriska lämningar som finns där. Skogen är belägen inom det område som även påverkas genom ljud från vindkraftverken.

Skogarna i Bergslagen har historiskt sett alltid varit en del av produktionslandskapet. Det är högst sannolikt att delar av skogen kommer att avverkas under den tjugofemårsperiod som är verkens beräknade livslängd. Inom själva gårdstunet finns det risk för att gamla frukt- och ädellövträd måste huggas ned på grund av ålder och sjukdomar, vilket kan leda till vidare utblickar över landskapet än i dag. Det går alltså inte att förutsätta att påverkan av verken under hela deras brukstid kommer att lindras av vegetation.

Örebro läns museum

Museet ställer sig bakom Riksantikvarieämbetets yttrande till mark- och miljödomstolen att vindkraftverken kommer att tillfoga riksintresset Siggebohyttan påtaglig skada. Museet instämmer även i det länsstyrelsen anfört i Mark- och miljööverdomstolen. Det måste framhållas att riksintresseområdets karaktärsbärande uttryck är förutom bergsmansgården det omkringliggande landskapet där skogen intar en särställning. Den självägda träkolsproducerande skogen lade grunden för gårdens välfärd vilket avspeglas i den magnifika mangårdsbyggnaden. Vindkraftverkens visuella och audiella påverkan över skogsområdet kommer att medföra påtaglig skada genom att fokus flyttas från landskapets berättelse om bergsmansepokens betydelse till närvaron av ett modernt industrilandskap. Genom missriktat fokus går riksintressets värdebärande innehåll förlorat.

Bergsmansgården finns i ett välutvecklat turistområde och har stor betydelse för regionens besöksnäring. Läns museet har noterat kraftigt ökade besökssiffror vid gården. Under de senaste två årens pandemi har de enskilda besöken ökat till ca 5 000. Normala år tillkommer ett par tusen besökare vid midsommarfirande och spelmansstämma. Museet har de senaste sex åren kontinuerligt investerat avsevärda summor i fastighetsunderhåll, förbättrad tillgänglighet och nya publikaktiviteter. Investeringar har även gjorts för att tillgängliggöra en vandringsled via en gammal kyrkstig till det närliggande gruvområdet. Ett modernt industrilandskap i form av en vindkraftsetablering skulle påverka besökarnas upplevelse av platsen negativt och på sikt troligen minska intresset för att besöka gården och det omgivande landskapet. Därmed skulle de investeringar som gjorts och som planeras inte få avsedd effekt. Även områdets

småföretagare upplever en försiktig optimism genom den tilltagande besöksnäringen vari Siggebohyttan fungerar som ett nav. Med vindkraftverkens negativa påverkan av området riskerar områdets attraktionskraft och utvecklingspotential att minska och trenden vända nedåt.

Museet äger gården sedan 1910. Dessförinnan hade gården gått i arv inom samma släkt i tio generationer. Siggebohyttan är unik genom att den ligger kvar på ursprunglig plats till skillnad från andra publikt tillgängliga bergsmansgårdar som flyttats till friluftsmuseer. Visningen av gården med omgivande landskap är inte bara en angelägenhet för regionen utan står som symbol för ett nationellt intresse. Det är en unik plats som på ett realistiskt sätt visar bergsbruket som varit av största betydelse för vårt lands utveckling. Det är endast i Siggebohyttan som det finns möjlighet att få besöka en bergsmansfamiljs bostad.

Enskilda motparter

De enskilda motparterna har sammanfattningsvis anfört följande. Placeringen av verksamheten strider mot översiktsplanen. Enligt planen ska vindbruk lokaliseras östsydost om Södra Brunnsjön och öster om kraftledningen (stamnät). Där anges att området omfattar ca sex kvadratkilometer land och bedöms kunna bebyggas med tretton vindkraftverk, ge en installerad effekt på ca 26–39 MW och kunna producera ca 73–129 GWh/år.

Riksintresset för Siggebohyttans bergsmansgård och kulturmiljövården bör ha företräde framför vindkraft. För vindkraften finns det alternativa lokaliseringar. Det finns det inte för bergsmansgården. Miljöbalken anger att alternativa lokaliseringar ska tillämpas, särskilt när det finns motstridiga intressen. Av länsstyrelsens beslut framgår vikten av att kulturlandskapet runt den kulturminnesmärkta gården bevaras.

Även närliggande Uskavi gård kommer att påverkas negativt. Där efterfrågar besökarna orörd natur och olika vildmarksaktiviteter. För fem år sedan uppgick antalet gästnätter på gården till ca 7 000 men de hade i fjol ökat till drygt 10 000. Bergslagsledens natursköna etapp 5 mellan Hammarby och Uskavi gård kommer att påverkas katastrofalt av en vindkraftsutbyggnad i Siggebohyttan.

Fiskgjuse häckar regelbundet i området. Under observationsperioderna 1974–1984 och 2008–2018 har säkerställd häckning av fiskgjuse noterats vid Furmossen med omnejd. Man har inte tillräckligt belyst turistnäringens växande betydelse för Sverige. Utländska turisternas ökade intresse för upplevelser i orörd natur är en starkt bidragande orsak. För utländska turister är allemansrätten en nästan ofattbar tillgång. Mellan år 2018 och 2019 steg antalet gästnätter i Sverige med fyra procent. Siggebohyttan utgör en viktig anhalt längs turistvägen "Tre sjöars väg" mellan Nora och Fanthyttan. Bergsmansgården rymmer museum, café, en stor loge för populära spelmansstämmor, logdanser, julmarknader m.m. Logen kan också hyras för privata tillställningar. Överklagandet bör avslås även med hänsyn till tidigare praxis (se MÖD 2005:2).

Den blinkande hindersbelysningen på vindkraftverken kommer att ha en påtagligt negativ påverkan dygnet runt på de boende i området. Bolaget måste försäkra sig om att grävarbetena och betongfundamenten till verken inte försämrar vattenförsörjningen till bostadsfastigheterna i närheten.

Riksantikvarieämbetets yttrande

Riksantikvarieämbetet har på begäran av Mark- och miljööverdomstolen yttrat sig i målet. Myndigheten har därvid hänvisat till det som framfördes i yttrandet till mark- och miljödomstolen och gjort följande tillägg. Riksantikvarieämbetet delar inte bolagets bedömning att vindkraftsprojektet är eller kan betraktas som en tillfällig påverkan med argumentet att verken vid någon tidpunkt kommer att nedmonteras. Påverkan på ett riksintresse behöver bedömas i varje enskilt fall. Lämpligt avstånd till vindkraftverk kan variera beroende på riksintressets art och visuella påverkan. Det går inte att ge fasta generella minimiavstånd för vindkraftverk till ett riksintresse eller följa minsta avstånd som kan uttolkas från tidigare domar från andra platser. Dagens vindkraftverk är väsentligt högre än för bara några år sedan. Detta medför också att områden med tillfredställande vindresurser för kraftproduktion ökat väsentligt.

Att ett riksintresse utpekats innebär inte att det behöver se ut och vårdas på sådant sätt att det är ett musealt landskap. I fokus för riksintressen är att de ska återspegla kulturhistoriska sammanhang och verksamheter. Skogs- och jordbruksmarkens utbredning vid Siggebohyttan är i stort oförändrad. Skogsmarken kan ha varit mer öppen och

glesare trädbevuxen under perioden då kolning utfördes för järnframställningen vid hyttan. Den i senare tid moderna skogsskötseln ändrar inte den koppling som finns mellan skog och hytta och grunden för utpekandet av riksintresset.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har hållit sammanträdet samt genomfört syn vid Siggebohyttans bergsmansgård och i det omgivande skogslandskapet.

Prövningen i miljöprövningsdelegationen och mark- och miljödomstolen

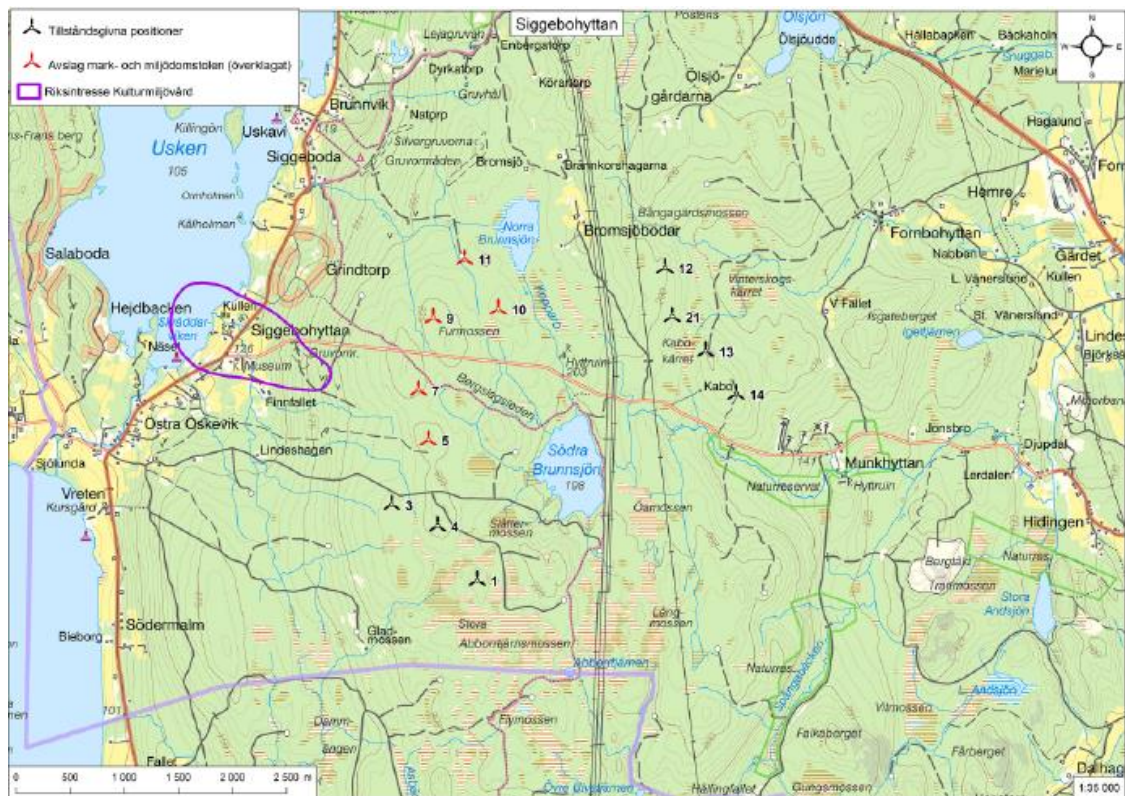
Inledningsvis avsåg bolagets ansökan om tillstånd enligt miljöbalken uppförande och drift av femton vindkraftverk med en totalhöjd om högst 220 meter. Antalet justerades sedermera till tolv (verk nr 1, 3–5, 7, 9–14 och 21).

Miljöprövningsdelegationen fann att området var lämpligt för vindkraftsproduktion men att det inte var möjligt att uppföra mer än fyra verk (nr 1, 12, 13 och 21) utan att hamna i konflikt med de allmänna hänsynsreglerna och påtagligt skada riksintresset för kultur- miljövärd. Bedömningen var sammanfattningsvis att fyra av verken (bl.a. nr 4) skulle komma att placeras för nära häckningsplatser för storlom och att ett verk (nr 14) skulle orsaka skadligt buller vid en bostadsfastighet. Därtill bedömdes att nio av verken (däribland verk nr 3–5, 7, 9–11) skulle komma att orsaka visuell skada på riksintresset samt leda till en betydande negativ påverkan på upplevelsen av gården och landskapet.

Vid mark- och miljödomstolen yrkade bolaget att tillståndet skulle omfatta högst tolv vindkraftverk. Bolaget åberopade bl.a. att positionen för verk nr 4 flyttats längre ifrån häckningsplatsen, att verk nr 7 skulle placeras längre österut för att minska den visuella påverkan på riksintresset och att bolaget förvärvat bostadsfastigheten i närheten av verk nr 14. Domstolen fann att verk nr 3 och 4 skulle komma att ha förhållandevis begränsad påverkan på riksintresset och att de åtgärder som bolaget vidtagit avseende bostadsfastigheten innebar att frågan om buller inte längre aktualiserades. Domstolen gjorde däremot samma bedömning som miljöprövningsdelegationen beträffande verk nr 5, 7, 9, 10 och 11, nämligen att dessa verk skulle komma att påtagligt skada riksintresset genom visuell påverkan.

Frågan i målet

Mark- och miljödomstolen har således funnit att vindkraftverk nr 5, 7, 9, 10 och 11 inte kan tillåtas med hänsyn till att dessa kommer att synas från bergsmansgården och därigenom påtagligt skada upplevelsen av kulturmiljön och det omgivande landskapet. Övriga verk har dock godtagits med hänsyn till buller, fågellivet och annan påverkan i omgivningen. Det är endast bolaget som har överklagat. Mot denna bakgrund är det vindkraftsverkens visuella påverkan på kulturmiljön som är den huvudsakliga frågan i Mark- och miljööverdomstolen.

Vindkraftverkens placeringar. Området som är av intresse för kulturmiljövården är markerat.

Områdets betydelse för kulturmiljövården

Siggebohyttans bergsmansgård har av Riksantikvarieämbetet utpekats som riksintresse för kulturmiljövården. Som uttryck för riksintresset anges den musealt bevarade gården från omkring år 1800 med omgivande odlings- och skogslandskap samt den hyttruin och de gruvor som tillhörde gården.

Beskrivningen av riksintresset utgår således från begreppen bergsmansgård, bergslagsmiljö, odlingslandskap och skogslandskap och uttrycks sammanfattningsvis på följande sätt. Unik och välbevarad bergsmansgård med storslagen mangårdsbyggnad uppförd i för bergsmansgårdar traditionell stil och med typiska attribut som järnskorstenar. Gårdens läge och monumentala uttryck berättar om bergsmannens ekonomiska välstånd och sociala ställning. I riksintresset ingår också hyttområde med lämningar efter Siggebohyttans hytta i anslutning till hyttbäcken och den gamla hyttbyn och därtill flera bevarade byggnader för olika funktioner som speglar äldre tiders månghussystem. Småskaliga odlingsmarker kring vattendrag invid sjön Uskens östra strand visar på jordbrukets betydelse för bergsmansbyns ekonomi. Den omgivande skogen har lämningar efter bergsnäringen i form av gruvområde, gamla vägar och kolbotten.

Med hänsyn till utredningen i målet – särskilt Riksantikvarieämbetes yttrande, de uppgifter som Örebro läns museum och länsstyrelsen har lagt fram samt vad som framkommit under synen – bedömer Mark- och miljööverdomstolen, i likhet med underinstanserna, att det utpekade området är av riksintresse för kulturmiljövården (jfr prop. 1997/98:45, del 1, s. 242 f. och del 2 s. 33).

Den rättsliga regleringen

Det kan inledningsvis framhållas att en verksamhetsutövare är skyldig att följa de allmänna hänsynreglerna i 2 kap. miljöbalken samt vidta de försiktighetsåtgärder som behövs för att förebygga eller hindra att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön (se 2 kap. 1 och 3 §§). I detta ligger bl.a. att verksamheten måste planeras och utformas så att störningarna i omgivningen blir godtagbara. Givetvis omfattar skyldigheten även frågor som rör dricksvattenförsörjningen. Verksamheten måste också lokaliseras till en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön (se 6 §).

Som allmän grundsats gäller att ett markområde ska användas för det ändamål som området är mest lämpat med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov (se 3 kap. 1 §). Områden med kulturvården som är av betydelse för en bredare allmänhet ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada kulturmiljön. Är

området av riksintresse för t.ex. kulturmiljövården ska det skyddas mot åtgärder som kan leda till påtaglig skada. (Se 6 §.)

För att en skada ska anses påtaglig måste den vara av mer kvalificerat slag. Här avses åtgärder som kan ha en bestående negativ inverkan på området eller som tillfälligt kan ha mycket stor negativ påverkan (se prop. 1997/98:45, del 2, s. 30). När det är fråga om områden som är viktiga för kulturmiljövården är det ofta upplevelsen av området och möjligheten att avläsa olika historiska utvecklingsperioder som är det skyddsvärda.

Vid skadebedömningen kan det ha betydelse i mildrande riktning att området redan har påverkats av modern samhällsutbyggnad (se MÖD 2007:47). Det är därför följdriktigt att en isolerad och mycket skyddsvärd kulturmiljö i ett orört landskap har ansetts ta påtaglig skada av ett förhållandevis stort antal vindkraftverk i dess närhet (se MÖD 2017:20).

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Bergsmansgården är belägen på en höjd vid sjön Uskens östra strand. Runt gården finns öppna ytor med jordbruksmark och öster därom sträcker sig en skogbeklädd ås från norr till söder. Åsen bildar en fond som ramar in gården och det omgivande landskapet. Från gården och en bit upp på åsen leder en stig till det gruvområde där malmen bröts. Gården, odlingslandskapet och gruvområdet ingår i det område som är av riksintresse för kulturmiljövården. Invid gården finns ett vägskäl med två länsvägar och flera bostadsfastigheter är belägna en bit norr och söder om gården.

Bergsmansgården kan således inte sägas vara ensligt belägen. Även om det rör sig om en lantlig miljö är det inte heller fråga om ett orört område helt opåverkat av modern samhällsutbyggnad. Med hänsyn till de höga kulturvärdena måste dock förändringar som kan påverka dessa värden negativt ske varsamt.

Ansökan avser sammanlagt tolv vindkraftverk. Verk nr 1, 3, 4, 12–14 och 21 har redan tillåtits och omfattas inte av Mark- och miljööverdomstolens prövning. Vid den prövning som nu ska göras – avseende verk nr 5, 7, 9, 10 och 11 – måste det emellertid beaktas att de redan godkända verken kommer att finnas på platsen, eftersom ytterligare verk skulle kunna medföra en oacceptabel påverkan på kulturmiljövården i området.

Utredningen visar att inte något av vindkraftverken kommer att ge upphov till störningar i form av t.ex. buller eller skuggning vid bergsmansgården eller i någon annan del av det område som bedömts utgöra riksintresse för kulturmiljövården.

Vindkraftverk nr 12–14 och 21 kommer att placeras längre österut, bortanför åsen, och kommer varken synas eller höras från riksintresseområdet. Positionerna för verk nr 1 (längst söderut), 3–5, 7, 9, 10 och 11 (längst norrut) är uppe på åsen men med en dragning österut. Den nedre halvan av respektive torn kommer i mer eller mindre utsträckning inte synas från gården. Avståndet till positionen närmast gården (verk nr 7) är drygt 1 700 meter.

Av de verk som redan har tillåtits är det således endast nr 1, 3 och 4 som är synliga från gården. Härvid kan framhållas att den visuella påverkan från verk nr 1 inte verkar ha varit en fråga av betydelse i miljöprövningsdelegationen. Mark- och miljödomstolen bedömde vidare att varken verk nr 3 eller 4 hamnar i blickfånget hos besökare på gården. Slutsatsen av underinstansernas bedömningar är att dessa verk kommer att ha en högst begränsad betydelse för upplevelsen.

Verk nr 10 kommer att kunna skönjas från gården. Verket har den position som är längst österut av de verk som nu ska prövas, uppskattningsvis ungefär tre kilometer från gården. Detsamma gäller verk nr 11, även om det verket sannolikt kommer att vara något mera synligt. Med hänsyn till det anförda bedömer Mark- och miljööverdomstolen inledningsvis att den ytterligare påverkan som verk nr 10 medför är så pass marginell att påtaglig skada inte uppkommer. Domstolen kommer till samma slutsats när det gäller verk nr 11.

De topografiska förhållandena vid gruvområdet innebär att det inte är möjligt att se ens de närmast belägna vindkraftverken, dvs. verk nr 5, 7 och 9. Dessa verk kommer emellertid att ha en tydligare visuell påverkan än verk 10 och 11 för den som befinner sig vid bergsmansgården. Det rör sig dock om ett fåtal vindkraftverk som kommer att placeras glest på ett förhållandevis stort avstånd till de centrala delarna av riksintresset. Med hänsyn till att verken kommer att placeras något öster om åsryggen kommer den viktiga kopplingen mellan gården och det omgivande skogslandskapet upprätthållas.

Med hänsyn till detta, och till att verk nr 1, 3, 4, 10 och 11 kommer att ha som mest en marginell påverkan på riksintresset, bedömer Mark- och miljööverdomstolen att verk nr 5, 7 och 9 varken var för sig eller tillsammans med övriga verk kommer att påtagligt skada riksintresset.

Vidare bedömer Mark- och miljööverdomstolen att verk nr 5, 7, 9, 10 och 11 uppfyller de allmänna hänsynsreglerna samt övriga krav i miljöbalken. Härvid kan nämnas att eventuella störningar från hindersbelysningen bedöms vara acceptabla och att inget i utredningen ger stöd för att vattenförsörjningen kommer att påverkas av verksamheten. Det är även av betydelse att tillståndet är tidsbegränsat, och att det kommer att vara möjligt att återställa marken när verksamheten väl har avvecklats. Dessa vindkraftverk kan därför tillåtas.

De villkor m.m. som underinstanserna har beslutat, inklusive mark- och miljödomstolens beslut om tid för ianspråktagande och igångsättning, gäller även för dessa verk. Bolaget ska således ges tillstånd i enlighet med vad som framgår av domslutet. Viss språklig justering görs även i villkor 2.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Liselotte Rågmark, tekniska rådet Yvonne Eklund samt hovrättsråden Li Brismo och Henrik Jonsson, referent.

Föredragande har varit Anna Nordenskjöld.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2021-09-07
meddelad i
Nacka

Mål nr M 2005-20

PARTER

Klagande

1. Eolus Vind AB,

Ombud: M. J. och G. S.

2. B. N.

Motpart

Länsstyrelsen i Örebro län
701 86 Örebro

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Örebro län, Miljöprövningsdelegationens beslut den 5 mars 2020 i ärende nr 551-992-2017, se [bilaga 1](#)

SAKEN

Tillstånd till uppförande och drift av gruppstation för vindkraft vid Siggebohyttan i Lindesbergs kommun

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen ändrar Länsstyrelsen i Örebro län, miljöprövningsdelegationens, beslut endast på följande sätt.
 - a) Tillståndet omfattar uppförande och drift av ytterligare tre vindkraftverk – verk nr 3, 4 (med justerad position) och 14 – med tillhörande anläggningar. Vindkraftverken får placeras inom en radie av 100 meter från nedan angivna koordinater.

Dok.Id 697590

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 69 131 07 Nacka	Sicklastråket 1	08-561 656 30 E-post: mmd.nacka.avdelning3@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se		måndag – fredag 08:00–16:30

Vindkraftverk	Sweref99 TM (X)	Sweref99 TM (Y)
Verk 3	503 430	6607 350
Verk 4	503 854	6607 152
Verk 14	506 615	6608 373

De villkor som miljöprövningsdelegationen beslutat om i övrigt ska gälla även för tillkommande vindkraftverk.

- b) Tiden för ianspråktagande och igångsättning bestäms till sju år efter att tillståndet har vunnit laga kraft.
 2. Mark- och miljödomstolen avslår Eolus Vind AB:s överklagande i övrigt.
 3. Mark- och miljödomstolen avslår B. Ns. överklagande.
-

BAKGRUND

Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Örebro län (miljöprövningsdelegationen) beslutade den 5 mars 2020 att lämna Eolus vind AB (bolaget) tillstånd enligt miljöbalken för uppförande och drift av gruppstation för vindkraft på fastigheterna X och Y i Lindesbergs kommun. Tillståndet omfattar uppförande och drift av maximalt fyra vindkraftverk (verk nr 1, 12, 13 och 21) med tillhörande anläggningar. Totalhöjden på vindkraftverken får uppgå till maximalt 220 m. Tillståndet gäller i 35 år från det att beslutet har vunnit laga kraft. Tiden för ianspråktagande och igångsättning bestämdes till fem år från det att tillståndet vunnit laga kraft.

Miljöprövningsdelegationen avslag ansökan om tillstånd avseende verk nr 3–5, 7, 9–11 med hänvisning till påverkan på kulturmiljön, verk nr 4 med hänvisning till förekomsten av storlom samt verk nr 14 på grund av för höga ljud vid fastigheten Z.

Miljöprövningsdelegationens beslut har överklagats av B. N. och bolaget.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

B. N. har, som det får förstås, yrkat att mark- och miljödomstolen med ändring av miljöprövningsdelegationens beslut ska neka tillstånd till gruppstation för vindkraft.

Bolaget har, såsom bolaget slutligen har bestämt sina yrkanden, yrkat att mark- och miljödomstolen med ska meddela tillstånd enligt miljöbalken till högst tolv vindkraftverk (verk nr 1, 3–5, 7, 9–14 och 21), varav verkspositionen för verk nr 4 och 7 har justerats, samt att tiden för ianspråktagande och igångsättning ska bestämmas till sju år efter att tillståndet har vunnit laga kraft. Bolaget har frånfallit yrkandet avseende uppförande av verk nr 2, 6 och 8.

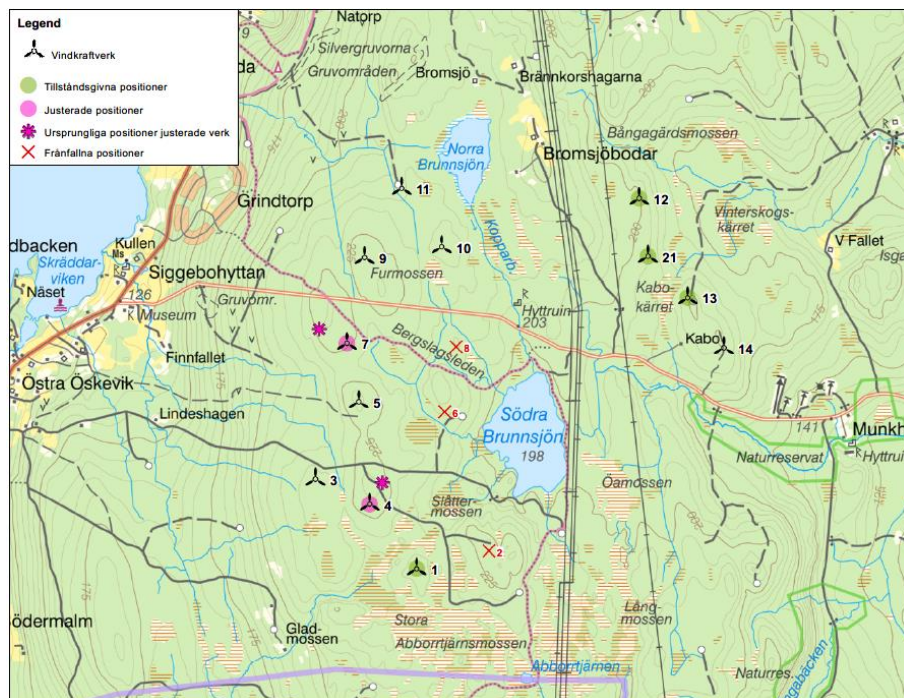

Bild 1 – Justerade verkspositioner.

Länsstyrelsen i Örebro län (länsstyrelsen) har avstyrkt ändring eller upphävande av beslutet.

Samhällsbyggnadsnämnden Bergslagen (nämnden) har medgett ändring av beslutet.

Trafikverket och **Försvarsmakten** har uppgett att de inte har något att erinra i målet.

UTVECKLING AV TALAN

B. N. har till stöd för sitt yrkande anfört i huvudsak följande. Hon ifrågasätter att det antal transporter som bolaget har uppgett för att transportera fram material till vägar, fundament och vindkraftverk kommer att räcka. Om fundamenten till vindkraftverken grävs ned kan det påverka grundvattnet. Bergslagsleden etapp 5 och de som plockar bär och svamp i skogen kommer att

påverkas av vindkraftverken. Även asknätfjärilen och väddnätfjärilen kommer att påverkas.

Bolaget

Bolaget har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande.

Påverkan på riksintresset för kulturmiljövården

Kulturmiljöintresset i Siggebohyttan har av Riksantikvarieämbetet uttryckts som en ”Musealt bevarad bergsmansgård från omkring 1800 med omgivande odlings- och skogslandskap”. Det är således själva bergsmansgården som utgör riksintressets kärnvärde. Övriga kulturhistoriska element inom riksintresseområdet är inte utmärkande för riksintresseområdet. Det omgivande skogslandskapet är präglat av 1900- och 2000-talets rationella skogslandskap och representerar inte bergsmansgårdens omgivning kring år 1800 då landskapet på den tiden var kraftigt påverkat av omfattande kolningsverksamhet. Bergsmansgårdens läge är inte särskilt avskilt och på platsen finns spår av moderna tider i form av hus, gårdar och allmän väg.

Påverkan på bergsmansgården kommer i huvudsak att vara visuell. Vindkraftverken kommer att placeras uppåt åsryggen i skogen och kommer bara vara synliga från vissa platser vid bergsmansgården och i vissa riktningar. Utblicken mot det natursköna landskapet runt sjön Usken kommer att vara helt opåverkad.

Vindkraftverken kommer inte heller att synas från de hytt- och gruv lämningar som finns inom riksintresseområdet. Vindkraftverken kommer inte att påverka den historiska förståelsen av bergsmansgården i större utsträckning än vad det omgivande landskapet gör redan idag

Tillståndstiden är 35 år och efter att tiden löpt ut kommer det vara möjligt att avveckla verksamheten och efterbehandla området. Det är alltså inte fråga om en bestående etablering. Eftersom det inte sker några fysiska ingrepp i riksintresset är påverkan på bergsmansgården tillfällig i ett längre tidsperspektiv. Påverkan kan

sammantaget inte anses innebära någon påtaglig skada på de värden som riksintresseutpekandet avser att bevara.

I liknande fall, med kortare avstånd mellan riksintresset och vindkraftverken, har Riksantikvarieämbetets avstyrkande inte hindrat sökt etablering av vindkraftverk. I ett fall har Mark- och miljööverdomstolen nekat uppförande av vindkraftpark med hänsyn till visuell påverkan på ett kulturmiljövärde, s.k. hälsingegårdar. Av särskild betydelse i det målet var dock att hälsingegårdarna är utpekade som världsarv av UNESCO samt att det i utpekandebeslutet angetts att särskild uppmärksamhet ska ägnas åt lokalisering och utbyggnad av vindkraftverk som kan ha en negativ påverkan på landskapet. Något liknande har inte uttryckts avseende det nu aktuella riksintresset.

Vindkraftverken kommer onekligen att ha viss visuell påverkan på riksintresset för kulturmiljövård. Lagstiftaren har dock angett att det är eftersträvansvärt med samexistens mellan olika angelägna samhällsintressen. Skilda intressen ska kunna tåla en viss påverkan utan att påverkan nödvändigtvis måste betraktas som en påtaglig skada. Uppfyllandet av de klimatpolitiska målsättningarna förutsätter att ett stort antal ytterligare vindkraftsanläggningar kommer till stånd över hela landet. Samexistens mellan vindbruk och andra allmänna intressen är nödvändigt för att detta ska kunna förverkligas.

Justering av verkspositionerna för verk nr 4 och 7

Verk nr 7 har flyttats ca 240 meter sydost vilket innebär ett längre avstånd från riksintresseområdet. Justeringen innebär att den visuella påverkan minskar då verken hamnar i linje och följer horisontlinjen. Justeringen innebär att vindkraftverken smälter in lättare i miljön. Att beakta vidare är att bolaget frånfallit yrkanden avseende tre stycken verk vilket innebär att ett färre antal verk kommer vara synliga från bergsmansgården.

Justeringen avseende verk nr 4 innebär att verket placeras mer än 1 000 meter från Södra Brunnsjön, i enlighet med rekommendationerna i Naturvårdsverkets rapport

”Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss”. Miljöprövningsdelegationen har bedömt att verk nr 1 är tillåtligt med hänvisning till att två vägar skär i terrängen mellan verket och sjön. Detsamma gäller nu för verk nr 4.

Den justerade placeringen av verk nr 4 och 7 innebär inte några förändrade miljöbedömningar i den redan ingivna och godkända miljökonsekvensbeskrivningen. Inga naturvärden berörs av de justerade lokaliseringarna och någon ytterligare påverkan på fåglar eller fladdermöss bedöms inte heller ske.

Verk nr 7 hamnar ca 80 meter från en kulturhistorisk lämning. Det rekommenderade skyddsavståndet är 10 meter vilket innehålls därmed och någon påverkan på lämningen bedöms inte ske. Den justerade verkspositionen innebär att verk nr 7 hamnar närmare Bergslagsleden. I och med att verk nr 6 och 8 utgår blir dock den sammantagna påverkan på leden mindre än med den ursprungliga utformningen.

Buller

Bolaget har förvärvat fastigheten Z och åtar sig att tillse att byggnaden på fastigheten inte används för bostadsändamål. Det finns därmed inte något hinder mot att meddela tillstånd för verk nr 14.

Tid för igångsättning och ianspråktagande

Tiden för ianspråktagande och igångsättning bör bestämmas till sju år efter det att tillståndet har vunnit laga kraft. För att kunna ansluta vindkraftsparken till elnätet krävs att en ny, koncessionspliktig, kraftledning uppförs. Projektering av denna ledning kommer att påbörjas under våren 2021 och regionnätsägaren bedömer att det kommer ta minst fem år innan det finns en anslutningsklar ledning på plats. Beroende på hur lång tid handläggningen av ansökan om koncession tar kan det ta längre tid innan ledningen är på plats. Risken är därför att anläggningen inte kommer kunna tas i drift inom igångsättningstiden.

Övriga frågor

Det kommer inte att gå några transporter som passerar fastigheten A. Antalet transporter uppskattas till ca 4 100. Vindkraftparken kommer inte begränsa möjligheterna att nyttja skogarna i området för bär- och svamplockning. I och med att bolaget frånfallit yrkande avseende två positioner som låg närmast Bergslagsleden kommer påverkan bli än mer begränsad. Vindkraftparken ligger drygt 400 meter från Munkhyttans naturreservat, på motsatt sida av väg 773. Någon påverkan på fjärilsbestånden inom naturreservatet till följd av vindkraftparken kommer inte att ske. Vid inventering påträffades inte några lämpliga livsmiljöer för asknätfjäril inom projektområdet och det gjordes inte heller några fynd av asknätfjärilar.

Bolaget har bl.a. gett in kartor, utlåtande från Arkeologcentrum i Skandinavien och fotomontage.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har till stöd för sin inställning anfört i huvudsak följande. För det fall domstolen tillåter fler verk bedömer länsstyrelsen att den föreslagna justeringen av verk nr 4 medför att avståndet till Södra Brunnsjön blir mer än 1 000 meter och att lokaliseringen därför kan godtas avseende störningen av storlom. Avseende påverkan på riksintresset bedömer länsstyrelsen att den justerade positionen för verk nr 7 alltså medför påtaglig skada på riksintresset för kulturmiljövården medan verk nr 4 inte medför lika stor påverkan oavsett den justerade eller den i ansökan angivna positionen.

Nämnden

Samhällsbyggnadsnämnden har till stöd för sin inställning anfört i huvudsak följande. Nämnden vidhåller vad som har anförts vid miljöprövningsdelegationens tillståndsprövning. Tillstånd kan ges till uppförandet och drift av vindkraftsparken i den utformning som angetts i bolagets reviderade yrkanden under förutsättningen att verksamheten bedrivs i enlighet med de skyddsåtgärder och åtaganden om

hänsyn som angetts i bolagets tillståndsansökan och överklagande samt övriga handlingar i ärendet.

Trafikverket och **Försvarsmakten** har inte haft något att erinra i målet.

REMISSYTTRANDE

Mark- och miljödomstolen har inhämtat yttrande från Riksantikvarieämbetet.

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet har anfört i huvudsak följande.

Siggebohyttan

Siggebohyttan (Siggebohyttan [T 41] (Linde sn)) har pekats ut som riksintresse för kulturmiljövården med följande motivering och fysiska uttryck.

Motivering: Bergslagsmiljö med välbevarad bergsmansgård.

Uttryck för riksintresset: Musealt bevarad bergsmansgård från omkring 1800 med omgivande odlings- och skogslandskap. Till området hör gruvor och hytt ruin.

Syftet med riksintresset är att det ska återspegla en bergslagsmiljö. Begreppet bergslag innefattade ursprungligen dels det område där särskild lagstiftning (Bergslagen) gällde, dels en grupp bergsmän (ett bergslag). Bergsmännen bedrev bergsbruk, dvs. malmbrytning och järnframställning vid sidan av traditionellt jordbruk. Gruvorna och/eller hyttorna ägdes ofta gemensamt. Skogen var en del av bergsbruket i egenskap av bl.a. bränslekälla. Riksintresset speglar de olika komponenter som tillhör en bergsmansgård, samlat inom ett begränsat område i en välavgränsad, mindre dalgång som vetter ut mot sjön Usken. Riksintressets värdebärande delar är gårdsmiljön, hyttplatsen, gruvområdet, odlingslandskapet och skogslandskapet. Siggebohyttans gårdsmiljö är välbevarad, sedan länge museum och skyddad som byggnadsminne enligt 3 kap. kulturmiljölagen (1988:950), med en i landskapet framträdande huvudbyggnad och flera mindre byggnader.

Gårdstunet har nära kontakt med omgivande odlings- och skogslandskap, men också till hyttplatsen närmare sjön. En bäckfåra löper i botten av dalgången med två mycket synliga dammvallar; en vid gårdens smedja och en vid den gamla hyttplatsen, där i hopbyggd med en stenvalvsbro tillhörande en äldre sträckning av landsvägen. I en igenvuxen del av området, nära dammvallens stenvalvsbro, hittas spår av t.ex. masugn, kvarnbyggnad och varpansamlingar. Det är framför allt vallen samt dammens vattenspegel och kontur som gör hyttplatsen läsbar i landskapet.

Siggebohyttegruvan ligger nära både gården och hyttan men saknar en visuell kontakt genom sitt läge i en tätbevuxen skogssluttning. Gruvområdet, som utgörs av bl.a. varphögar och grupper av tydliga gruvhål, kan nås från dalgången på en hålväg genom skogen. Miljön illustrerar väl denna centrala del av bergsbruket, trots igenväxning och avsaknaden av bevarade anordningar som t.ex. en gruvlave.

Odlingslandskapet visar i sin tur på jordbrukets betydelse för bergsmansgårdens ekonomi. Odlingsmarken är tydligast och mest sammanhängande mellan gårdstunet och hyttplatsen. Detta uttryck har förändrats relativt sent i gårdens historia, t.ex. så utmärks landskapet av täckdikade obrutna ytor och rationaliseringar efter en lång tids mekaniserat jordbruk. Skogens utseende representerar inte heller äldre tiders markanvändning med ett hårt utnyttjat skogslandskap för produktion av kol. Vid tiden för riksintresseutpekandet hade både odlings- och skogslandskapet detta utseende.

Syftet med riksintresseinstrumentet är att peka ut kulturpåverkade landskap som kan illustrera en berättelse i landskapet. Det riksintressanta värdet upprätthålls inte i första hand av autenticitet eller ursprunglighet och är inte en av urvalsgrunderna. Vid utpekandet av riksintresset bedömdes inte landskapets modernisering vara så negativ för förståelsen av kulturmiljön att odlingsmarkerna och skogslandskapet utelämnades. Den i riksintressebeskrivningen angivna tidsangivelsen omkring 1800 ska kopplas ihop med gårdsbebyggelsen, inte med de övriga komponenterna som rymmer spår från flera århundraden.

Styrkan med Siggebohyttan som riksintresse är dess kompakta karaktär. På en begränsad yta återges ett tydligt kulturhistoriskt sammanhang. De landskapsförändringar som hittills skett skadar inte avläsbarheten av riksintressets uttryck och det kulturhistoriska system det ska knyta ihop. Sammantaget uppvisar området fortfarande sådana pedagogiska värden som ska känneteckna en riksintressant kulturmiljö.

Vindkraftsverkens påverkan

De föreslagna verken ligger utanför riksintresseområdet. Inget riksintresse kommer att skadas fysiskt eller försvinna på grund av exploateringen. Den kulturhistoriska berättelse som riksintresset avser förmedla kvarstår som ett funktionellt historiskt system. En påverkan av föreslagen exploatering blir därför rent visuell.

Åtgärder som visuellt dominerar landskapet eller ändrar kulturlandskapets karaktär kan ha en betydande påverkan på en riksintressant kulturmiljö. Detta gäller i synnerhet för ett landskap som är präglad av en viss verksamhet från en avgränsad tidsperiod. Siggebohyttan hör till denna kategori. Vindkraftverk saknar en funktionell koppling till den berättelse som riksintresset avser återspegla, varför sådana tillägg blir märkbart främmande i landskapet. Riksintresset utgörs av ett relativt litet landskapsrum med bergsmansgården centralt placerad på en höjd. Närvaron av skogsridån är mycket påtaglig i hela dalgången.

Av de verk som omfattas av tillståndet bedömer Riksantikvarieämbetet att anläggningarna kring Kabokärret, verken nr 12, 13 och 21 öster om Kopparbäckens sjösystem, inte medför någon skada på upplevelsen av riksintressets värden då de ligger för långt bort och inte kommer att synas. Även verk nr 14 i samma rad bedöms möjlig från riksintressesympunkt.

Verk nr 1 tillhör den rad av verk som föreslagits närmast riksintresset, men är i denna grupp det verk som ligger längst söderut och därmed hamnar på ett betydligt längre avstånd från bergsmansgården än de andra verken. Detsamma gäller för verk

nr 2 som strukits. I vissa vyer från gårdsplanen kommer verk nr 1 synas och förändra utblicken, men upplevelsen av husens siluett inom gårdstunet påverkas inte. Det blir en relativt begränsad påverkan på de centrala delarna av kulturmiljön, varmed påtaglig skada inte bedöms uppstå.

Övriga verk i samma rad som verk nr 1, dvs. verk nr 3, 4, 5, 7, 9, 10 och 11, är belägna längre norrut och hamnar därmed närmare bergsmansgården. De kommer skjuta upp över en ansevärd sträcka av skogsiluetten med följden att flera uttryck blir påverkade. Det gäller upplevelsen av det öppna odlingslandskapet och skogen, särskilt i vyer från gårdstunet. Särskilt allvarligt är att upplevelsen av gårdsmiljön, det mest centrala uttrycket, skadas. Den sammantagna visuella effekten av dessa verk är problematisk i Siggebohyttans småskaliga och inte så djupa landskapsrum. Förändringarna bedöms bli för dominerande med stor skada på landskapets förmåga att kunna återspegla det riksintressanta sammanhanget på ett trovärdigt sätt.

Riksantikvarieämbetets bedömning är att linjen av vindkraftverk norr om etableringsområdet för verk 1 kommer att dominera på ett sådant sätt att det leder till en förvanskning av landskapets utmärkande karaktärsdrag. Verkens dominans i denna känsliga del av området bedöms leda till påtaglig skada på riksintresset, detta gäller även för etablering av enskilda verk.

Bolagets bemötande

Under de senaste två hundra åren har det skett flera genomgripande förändringar i det omkringliggande landskapet som omdanar landskapet i vilket bergsmansgården har sitt historiska sammanhang. Det rationella jord- och skogsbruk som har präglat bergsmansgårdens omgivning saknar, på samma sätt som vindbruket, en funktionell koppling till bergsmansgården. Det omgivande landskapet representerar således en berättelse som tog vid efter att det traditionella bergsbruket upphörde, och det finns inget objektivt rationellt skäl till att en sådan berättelse ska ta slut år 2020. Utbyggnaden av vindkraftverk utgör ett mycket angeläget samhällsintresse som måste tillåtas sätt sin prägel på landskapet. Uppförandet av aktuella vind-

kraftverk innebär inte en mer genomgripande förändring av landskapsbilden än de andra förändringar som har skett under de senaste två århundradena.

Bestämmelserna i 3 kap. miljöbalken om hushållning med mark- och vattenområden innebär inte nödvändigtvis hinder mot en utbyggnad av vindkraften. Den grundläggande principen i 3 kap. 1 § miljöbalken är att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål som områdena är bäst lämpade för. I detta ligger att samexistens mellan olika samhällsintressen alltid ska eftersträvas.

I förhållande till det långa tidsperspektiv som kulturmiljöer beaktas är det i förevarande fall fråga om en tillfällig och full reversibel inverkan. Den visuella påverkan som vindkraftverken kommer att ha på bergsmansgården kommer således inte innebära någon påtaglig skada med utgångspunkten att produktion av förnybar energi är ett naturligt inslag i 2000-talets landskapsbild, på samma sätt som ett mera rationellt jord- och skogsbruk är naturligt för 1800- och 1900-talets landskapsbild.

Frågan om skada ska bedömas utifrån möjligheterna att förstå den riksintressanta miljön. Det är den sammansatta gårdsmiljön som är tongivande. Vindkraftverken är komponenter som ingår i det omkringliggande landskapet varför den visuella upplevelsen av gårdsmiljön och riksintresset inte kommer att påverkas på ett sådant sätt att möjligheterna att förstå och uppleva miljön påverkas.

I Riksantikvarieämbetets handbok 2014-06-23 framgår bl.a. att en skada som uppstår av en förvanskning av riksintressanta uttryck och karaktärsdrag, eller delar av dessa, bör bedömas som påtaglig. Vidare anges att skada på sådana egenskaper som har koppling till miljöns riksintressanta värden, men som inte är direkt avgörande för dess kapacitet att återspegla det riksintressanta kulturhistoriska utvecklingsförlopp som motiverat utpekandet, kan innebära risk för påtaglig skada men kan också bedömas som skada, beroende på skadans omfattning, typ och dess påverkan på helheten. Riksantikvarieämbetet har anfört att linjen av vindkraftverk kommer att dominera på ett sådant sätt att det leder till en förvanskning av

landskapets utmärkande karaktärsdrag. Det rör sig alltså inte om någon förvanskning av riksintresset i sig utan enbart av landskapet öster om riksintresset.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har den 18 maj 2021 hållit syn vid Siggebohyttans bergsmansgård.

Utgångspunkter för prövningen

Den aktuella prövningen avser dels de fyra vindkraftverk (verk nr 1, 12, 13 och 21) som miljöprövningsdelegationen har gett tillstånd till, dels verk nr 3–5, 7, 9–11 och 14 avseende vilka miljöprövningsdelegationen har avslagit ansökan.

Vid prövningen aktualiseras bl.a. frågan om verksamhetens lokalisering med hänsyn till påverkan på människors hälsa och miljön i form av buller, påverkan på storlom, asknät- och väddnätfjäril samt om etableringen av verk nr 3–5, 7 och 9–11 innebär påtaglig skada på riksintresset för kulturmiljövård för Siggebohyttan.

Rättsliga utgångspunkter

Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken gäller att för miljöfarliga verksamheter, såsom vindkraft, som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska det väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Det är enligt 2 kap. 1 § miljöbalken verksamhetsutövaren som ska visa att denna förpliktelse har iakttagits. Kravet på lokalisering gäller enligt 2 kap. 7 § första stycket miljöbalken i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla det. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder. Av 2 kap. 3 § miljöbalken framgår att den som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Av 3 kap. 1 § miljöbalken följer att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

Områden av riksintresse för kulturmiljövården ska enligt 3 kap. 6 § andra stycket miljöbalken skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada kulturmiljön. Det är först vid en tillståndsprövning som det slutligt avgörs om ett område är av riksintresse och om en åtgärd påtagligt skadar riksintresset (jfr prop. 1997/98:45 del 1 s. 242). Den preliminära avgränsningen av riksintresseområdet bör inte utesluta att även åtgärder utanför detta område kan innebära påtaglig skada på riksintresset. Vad som avses med begreppet påtaglig skada definieras inte närmare i lagtexten. I förarbetena till miljöbalken anges att uttrycket påtaglig skada utesluter bagatellartad skada. Det som åsyftas är endast sådana åtgärder som kan ha en bestående negativ inverkan, eller som under en begränsad tid kan ha en mycket stor negativ påverkan på det aktuella intresset (se prop. 1997/98:45 del 2 s. 30 och 32 f.).

Vid prövningen har domstolen vidare att beakta att vindkraft är en förnybar energikälla som bidrar till miljöbalkens mål om hållbar utveckling, vilket är ett angeläget allmänt intresse. Nyttan av en enskild vindkraftsetablering måste dock vägas mot de skador och olägenheter som etableringen kan medföra för motstående allmänna och enskilda intressen.

Etableringens påverkan på Bergslagsleden m.m.

B. N. har bl.a. anfört att Bergslagsledens etapp 5 och möjligheterna till svamp- och bärplockning kommer att begränsas med anledning av vindkraftsetableringen. Hon har vidare ifrågasatt om det antal transporter som bolaget uppgett för att transportera material m.m. kommer att räcka samt anfört att vindkraftsverkens fundament kan påverka grundvattnet.

Mark- och miljödomstolen finner inte skäl att ifrågasätta det som bolaget uppgett gällande antalet planerade transporter. Det har inte heller framkommit att vindkraftverken kommer att påverka grundvattnet. Domstolen bedömer vidare att vindkraftverkens påverkan på bergslagsleden och möjligheterna för bär- och svampplockning kommer att vara begränsad. Det som B. N. anfört i denna del utgör därmed inte skäl att ändra miljöprövningsdelegationens beslut.

Lokaliseringens lämplighet med hänsyn till buller

Miljöprövningsdelegationen har avslagit ansökan avseende verk nr 14 då ljudnivån vid bostaden på fastigheten Z överskrider 40 dB(A). Under handläggningen i mark- och miljödomstolen har bolaget förvärvat fastigheten och åtagit sig att tillse att fastigheten inte används för bostadsändamål.

Eftersom bolaget i målet åtagit sig att tillse att fastigheten inte kommer att användas för bostadsändamål finner mark- och miljödomstolen att verk nr 14 kan godtas med hänsyn till buller.

Lokaliseringens lämplighet med hänsyn till påverkan på storlom samt asknät- och väddnätfjärilar

Storlom

Miljöprövningsdelegationen avslag ansökan avseende verk nr 4 med hänvisning till att detta verk låg närmare än 1 000 meter från möjliga häckningsplatser för storlom vid Södra Brunnsjön. Även verk nr 1 ligger inom 1 000 meter från sjön men har ansetts kunna accepteras då avståndet är 900 meter och två vägar skär genom terrängen mellan verket och sjön.

Bolaget har justerat positionen för verk nr 4 så att avståndet från Södra Brunnsjön numera är mer än 1 000 meter och så att två vägar skär i terrängen mellan verket och sjön. Mark- och miljödomstolen bedömer att verk nr 4 därmed kan godtas avseende störningen på storlom.

Asknät- och väddnätfjärilar

B. N. har bl.a. anfört att asknät- och väddnätfjärilen kommer att påverkas av vindkraftsetableringen. Mark- och miljödomstolen instämmer i denna del i miljöprövningsdelegationens bedömning om att fjärilarna inte kommer att påverkas på ett sådant sätt att fjärilsförekomsten utgör hinder för vindkraftsetableringen.

Påverkan på riksintresset för kulturmiljö

Miljöprövningsdelegationen har, såvitt nu är aktuellt, avslagit ansökan avseende verk nr 3–5, 7 och 9–11 med hänvisning till att etableringen av dessa verk skulle innebära påtaglig skada på riksintresset för kulturmiljö för Siggebohyttan och att verkens lokalisering inte är lämplig med hänsyn till kraven i 2 kap. 6 § miljöbalken.

Mark- och miljödomstolen finner det ostridigt i målet att Siggebohyttan är av riksintresse för kulturmiljövården och att området ska skyddas mot påtaglig skada. Uttrycket för riksintresset anges vara musealt bevarad bergsmansgård från omkring 1800 med omgivande odlings- och skogslandskap samt gruvor och hyttruin.

Siggebohyttans bergsmansgård ligger på en höjd med brukade marker runt gården. Gården omgärdas i nordöst av en skogsridå som har en mycket jämn linje. Vid synen kunde domstolen konstatera att området redan innehåller vissa inslag av modern tid, såsom hus och vägar. Dessa inslag bedöms emellertid ha en begränsad påverkan på upplevelsen av riksintresset. Enligt mark- och miljödomstolen framstår bergsmansgården som en naturlig plats för att uppleva riksintresset. Mark- och miljödomstolen konstaterar att vindkraftverken, trots avstånd om mer än 1,5 km, med sin höjd om 220 meter placerade i en linje längs med den östliga åsryggen kommer att synas i utblickar från såväl gårdstunet som delar av omkringliggande odlingslandskap. Som miljöprövningsdelegationen konstaterat är det i målet endast fråga om en visuell påverkan på riksintresset.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning.

Verk nr 3 och 4 kommer främst att synas från vissa vyer från gårdstunet och förändra utblicken i sydöstlig riktning. Eftersom dessa verk är placerad på ett längre avstånd från bergsmansgården samt då utblicken från gårdstunet i första rum fångas av det angränsande odlingslandskapet bedömer mark- och miljödomstolen att verk nr 3 och 4 kommer att ha en begränsad påverkan på upplevelsen av gårdsmiljön och övriga centrala delar för riksintresset. Dessa verk bedöms därmed inte leda till påtaglig skada på riksintresset.

Verk nr 5, 7 och 9–11 kommer att placeras längre norrut än verk nr 3 och 4 och kommer därför att vara mer synliga från bergsmansgården. Vindkraftverken kommer att vara väl synliga från flera utblickar från gårdstunet över skogsridån. Utifrån mark- och miljödomstolens iakttagelser vid synen kan domstolen konstatera att dessa verk kommer att utgöra ett mycket dominant inslag i landskapet och i förhållande till bergsmansgården. Lokaliseringen av verken kommer bl.a. att förvanska skogslandskapets karaktär och ha en negativ påverkan på upplevelsen av den välbevarade gårdsmiljön. Även med beaktande av att det inte är fråga om en permanent åtgärd instämmer därför mark- och miljödomstolen i miljöprövningsdelegationens bedömning om att etableringen av verk nr 5, 7 och 9–11 leder till påtaglig skada på riksintresset för kulturmiljövård och att verkens lokalisering därmed inte är lämplig i förhållande till kraven i 2 kap. 6 § miljöbalken.

Landskapsbilden

Miljöprövningsdelegationen har bedömt att påverkan på landskapsbilden för verk nr 1, 12, 13 och 21 inte blir större än vad som skäligen får tålas. Mark- och miljödomstolen har nu funnit att etablering av verk nr 14 kan godtas med hänsyn till buller och att verk nr 3 och 4 kan godtas med hänsyn till riksintresset för Siggebohyttan. Påverkan på landskapsbilden för de nu tillståndsgivna verken bedöms sammantaget som godtagbar.

Villkor

De villkor som miljöprövningsdelegationen har beslutat om ska gälla även för verk nr 3, 4 och 14. Av tabellen i domslutet framgår att vindkraftverken ska placeras i enlighet med de av bolaget angivna koordinaterna samt att flyttmånen uppgår till 100 meter. Mark- och miljödomstolen bedömer att det inte finns något behov av att föreskriva några ytterligare villkor med anledning av de nu tillkommande vindkraftverken.

Tid för ianspråktagande och igångsättning

Bolaget har yrkat att tid för ianspråktagande och igångsättning ska bestämmas till sju år efter det att tillståndet har vunnit laga kraft. För att kunna ansluta vindkraftsparken till elnätet krävs att en ny, koncessionspliktig, kraftledning uppförs och det bedöms ta minst fem år innan det finns en anslutningsklar ledning på plats. Mark- och miljödomstolen bedömer, med beaktande av vad bolaget har anfört, att tid för ianspråktagande och igångsättning ska bestämmas till sju år efter det att tillståndet har vunnit laga kraft.

Sammanfattning

Mark- och miljödomstolen instämmer i miljöprövningsdelegationens bedömning om att det finns förutsättningarna för att meddela tillstånd för verk nr 1, 12, 13 och 21. Det som B. N. har anfört medför ingen annan bedömning. Hennes överklagande ska därför avslås.

Till skillnad från miljöprövningsdelegationen finner mark- och miljödomstolen att verk nr 3, 4 (med justerad position) och 14 uppfyller de krav som ställs vid en lokaliseringsprövning enligt 2 kap. 6 miljöbalken och vid en tillåtlighetsprövning enligt miljöbalken. Vidare anser domstolen att tid för ianspråktagande och igångsättning ska bestämmas till sju år efter det att tillståndet har vunnit laga kraft.

Avseende verk nr 5, 7 och 9–11 instämmer mark- och miljödomstolen i miljöprövningsdelegationens bedömning om att en etablering av dessa verk kommer leda till påtaglig skada på riksintresset för kulturmiljövård Siggebohyttan

och att verkens placering därmed inte är lämplig med beaktande av kraven i 2 kap. 6 § miljöbalken. Det som bolaget anfört medför ingen annan bedömning.

Med delvis bifall till bolagets överklagande ska således miljöprövningsdelegationens beslut *sammanfattningsvis* ändras på så sätt att tillståndet även omfattar uppförande och drift av verk nr 3, 4 (med justerad position) och 14 med tillhörande anläggningar. Vidare ska tid för ianspråktagande och igångsättning bestämmas till sju år efter att tillståndet har vunnit laga kraft. Bolagets överklagande i övrigt ska alltså avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga 2](#) (MMD-02)

Överklagande senast den 28 september 2021.

Emma Johnsson

Ulrika Haapaniemi

I domstolens avgörande har deltagit tingsfiskalen Emma Johnsson, ordförande, och de tekniska råden Ulrika Haapaniemi och Maria Bergqvist samt den särskilda ledamoten Reigun Thune Hedström (skiljaktig). Föredragande har varit beredningsjuristen Sabina Ulvdal Rinman.

Skiljaktig mening, se nästa sida.

Skiljaktig mening i mark- och miljödomstolen

Den särskilda ledamoten Reigun Thune Hedström är skiljaktig och anför följande.

Verk nr 11 kommer att placeras något längre österut än verk nr 5, 7, 9 och 10. Jag anser att vindkraftverk nr 11 inte kommer att vara lika dominerade i landskapet som de övriga verken. Jag bedömer att vindkraftverk nr 11 kommer att ha en begränsad påverkan på riksintresset för kulturmiljövård för Siggebohyttan och att etableringen därmed inte kommer att leda till påtaglig skada på riksintresset. Min bedömning är därför att verk nr 11 uppfyller de krav som ställs vid en lokaliseringsprövning enligt 2 kap. 6 miljöbalken och vid en tillåtlighetsprövning enligt miljöbalken. Jag anser därför att tillståndet även ska omfatta uppförande och drift av verk nr 11.

Överröstad i denna del är jag i övrigt överens med majoriteten.